

N:o 110.

Af Herr **E. Leijer**: *Om beviljande af anslag till reparation och förstärkning af vågbrytaren vid Visby hamn.*

För att skydda Visby hamn och underlätta inseglingen i densamma, hade en vågbrytare med stora svårigheter och dryga kostnader för både staten och staden ändtligen efter 21 års arbeten och vexlande öden blifvit färdig, afsynad och godkänd år 1863, men snart fann man bekräftadt, hvad man redan långt förut anat, att denna vågbrytare, fristående och utan förening med land, långt ifrån att fylla sitt afsedda ändamål, vid vissa vindar ej förmådde skydda der innanför liggande fartyg och till och med ofta försvårade inseglingen samt dessutom orsakade uppgrundning af den yttre hamnen.

För att förekomma alla dessa olägenheter och göra Visby hamn till hvad dess läge midt i Östersjön gjorde önskvärdt och lämpligt och hvad Gotlands och moderlandets samfärdsel, utveckling och säkerhet fordrade såsom nyttigt och nödvändigt, till en trygg och lätt åtkomlig ankarplats, en säker nödhamn, uppgjordes åtskilliga förslag till denna vågbrytares förstärkning och slutligen till dess sammanbindning med land.

Till 1870 års Riksdag aflät Kongl. Maj:t nådig proposition, likasom jag vid samma tillfälle väckte motion, om ett anslag af 130,000 kronor för en sådan tillökning och sammanbindning med land enligt ett af Kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjort förslag, och Riksdagen beviljade detta anslag, »emedan Visby stad för hamnanläggningen uppförat alla sina tillgångar och kommunalutskylderna redan voro så höga, att samhället icke förmådde genom uttaxering anskaffa det nu erforderliga beloppet»; emedan »de nödiga arbetena blifvit en följd deraf, att statens väg- och vattenbyggnadsingenjörer vid tiden för hamnanlägg-

ningens utförande saknat tillräcklig erfarenhet i frågan om hamnbyggnader mot öppna hafvet»; emedan »af statsmedel årligen ansloges icke obetydliga belopp till kommunikationsanstalters förbättrande och jernvägsanläggningar, men — med undantag af hvad som förut lemnats till Visby hamn — Gotland icke blifvit delaktigt i sådana anslag»; emedan »det aldrig kunde blifva likgiltigt för moderlandet, att en säker förbindelse funnes med denna aflägsna öprovins»; och emedan »härför utgjorde Visby hamns underhållande ett oeftergifligt vilkor, hvaruti staten derföre egde ett omedelbart intresse», m. m. (se Stats-Utskottets utlåtande N:o 36, sid. 8 och 9).

Anslaget utgick under åren 1871, 1872 och 1873, och Visby stad hade kontraktsevenlig skyldighet att inom ett år derefter hafva arbetet fullbordadt i enlighet med arbetsplan af den 6 November 1871, men redan innan 1872 års utgång hade staden arbetet utfört och detta med den af Kongl. Maj:t under den 17 Juni samma år medgifna, af staden erbjudna och bekostade förändring och förbättring, att krönets höjd var ökad från 6 till 8 fot och dess bredd från 44 till 56 fot, att hela krönet ofvan vattenytan var muradt i portlands-cement, och vid besigtningen den 5 November gaf besigtningssmannen det vitsord, att »arbetet synes vara särdeles väl och omsorgsfullt utfördt».

Ehuru således arbetet var fullgodt och så väsendtliga förbättringar i planen dervid vidtagna, kunde dock denna nya vågbrytare ej motstå de våldsamma stormar, som under December 1873 och Januari 1874 och i synnerhet natten mellan den 5 och 6 December 1873 öfvergick honom, utan skadades, så att han, trots den provisoriska lagning sistlidne sommar skedde, anses skola i grund blifva förstörd, om han i sitt nuvarande skick ånyo drabbas af en dylik, lyckligtvis högst sällan återkommande, storm.

Med sådan häftighet och styrka lärer ingen storm utanför Visby uppträdt sedan hösten 1845, då den till mera än sin halfva längd färdiga, 12 fot (?) öfver vattenytan uppstigande, vågbrytaren på en enda natt så totalt bortsopades, att följande morgon ej en enda sten var synlig ofvan vattnet.

Ehuru nyssnämnda 1873 års storm rasade med lika stor våldsamhet och ehuru den förmådde att öfver vågbrytaren inslunga otaliga block om 320 centner, hvilka voro utlagda för att bryta stormens våldsamhet och hvilka ock sannolikt räddat vågbrytaren från att i grund upprivas, måste den dock för den gången lemna den cementmurade öfverbyggnaden med blott några smärre remnor, och icke heller den gamla vågbrytaren blef annat än på några få ställen och till ringa del

upprifven, hvilket staden redan sistlidne sommar lagat för en kostnad af 16,649 kronor 45 öre.

Häraf synes, att »statens väg- och vatteningenjörers erfarenhet i fråga om hamnbyggnader »mot öppna hafvet» i väsendtlig mån ökats under den tid arbetet med hamnbyggnaderna vid Visby fortgått, ehuru den kostat rätt vackra s. k. »lärpengar». Äfven de sista här ofvan omtalade våldsamma stormar synas hafva i sin mån dertill bidragit, ty de hafva framkallat ett nytt, förtroende ingifvande förslag att förstärka arbetet till bättre skydd för framtiden, hvilket förslag Visby stadsfullmäktige, i medvetande af stadens oförmåga att sjelf bekosta dess utförande, insändt till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan om framställning till Riksdagen om erhållande af statsanslag, fastän Kongl. Maj:t, som först helt nyligen emottagit från Kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen infordradt utlåtande, troligen ännu ej kunnat deröfver fatta beslut, hvarföre jag nu vill reservationsvis väcka motion i frågan.

Det har ej väckt min och sannolikt ej heller någon annans förvåning, att det kostar dryga »lärpengar», innan Sveriges ingenjörer vinna tillräcklig erfarenhet för att kunna bygga fullt pålitligt mot äfven den grad af våldsamhet, hvaraf den öppna sjön är mäktig i Östersjön, som jemförelsevis dock kan betraktas såsom insjö; men frågan gäller, hvem som bör betala dessa »lärpengar».

Det synes mig klart, att de icke med något sken af billighet eller rättvisa kunna eller böra — ens till någon större del — drabba den enskilda ort, der erfarenheten tillfälligtvis och till ortens stora olycka förvärfvats, ty denna enskilda ort får, såsom åtminstone fallet varit med Visby, i alla fall genom att blott delvis bekosta de misslyckade försöken, utbetala en större sammanlagd summa, än som skulle erfordrats för en solidare anläggnings utförande i sin helhet, efter sedan tillräcklig erfarenhet vunnits, och den får dessutom under hela den långa arbets- och lärotiden, då den så godt som saknar hamnskydd, likväl derföre utbetala i årliga underhållskostnader mångdubbelt mera, än för en fullt ändamålsenlig anläggning skulle erfordras.

Enligt bifogadt intyg af Visby drätselkammare, Bil. Litt. A., har för Visby hamn med vågbrytare under åren 1842—1874 utbetalts 1,046,926 kronor 44 öre — kostnaden för vågbrytaren och dess sammanbindning med land har uppgått till kronor 768,852 och 89 öre, hvaraf staden tillsläppt 384,415 kronor 39 öre, och denna summa skulle helt säkert mer än väl räcka till att *nu*, och efter en arbetstid af blott 2 à 3 år bygga

en vågbrytare minst lika god som den nu befintliga, och dock lika gagnande med ringa underhållskostnad.

Lägges till dessa 384,415 kronor 39 öre stadens omkostnader för muddring i yttre hamnen — (Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kostnadsförslag, som företeddes vid 1870 års riksdag, upptog för 1 fots muddring 32,000 kronor) — och dess kostnader för inre hamnen, enligt nämnda intyg 278,073 kronor 55 öre, blifva stadens utgifter för sin hamn under dessa 32 år, hvarunder han till större delen kan anses såsom nästan obefintlig, 662,488 kronor 94 öre, hvaraf ungefär 95,000 kronor utgått under de 5 år, som förflutit, sedan Riksdagen 1870 beviljade 130,000 kronor i statsanslag — således i tydligen stigande proportioner. Dessa sistnämnda 95,000 kronor äro dock till betydligaste delen underhållskostnader och enligt fastställd utgiftsstat för 1875, i utdrag, Bil. Litt. B., bifogad, är anslaget för hamnen bestämdt till 35,000 kronor, hvilka ansågos såsom oundgängligen nödiga, förutom de nu begärda, för förstärkning behöfliga 63,000 kronor.

Såsom af sistnämnda bilaga Litt. B., jemförd med Bil. Litt. C., synes, måste Visby stad för denna utgifts skull, samt för betäckande af en balans i hamnutgifterna från 1874 upptaga ett lån af 41,200 kronor, emedan denna summa uttaxerad skulle förhöja kommunalskatterna (redan 3 kronor 55 öre per krona af 2:dra art. bevillning) till 6 kronor 35 öre per krona bevillning.

Det torde äfven böra upplysas att, utom hvad hittills blifvit bekostadt för vågbrytarens och hamnens förbättrande, ännu återstå stora arbeten, innan såväl yttre som inre hamnen blifva fullständigt färdiga och hvilka arbeten Visby kommun ensam måste bekosta. Dessa bestå dels uti kajbyggnader af sten och dels uti vidsträckta muddringsarbeten m. m., till nära två tredjedelar beräknade för den yttre hamnen, hvilket allt enligt deröfver uppgjordt förslag fordrar, att 225,000 kronor i närmaste framtiden upplånas mot en annuitet af omkring 15,000 kronor, som alltså kommer att i betydlig mån höja de redan högt uppdrifna kommunalskatterna. Till den inre eller egentliga hamnen, hvars ordnande Visby stad hittills egt att sjelf bestämma, har staden aldrig erhållit eller begärt understöd af det allmänna.

Jag väntar mig den invändning, att genom att utverka hos Kongl. Maj:t ändring i den ursprungliga planen, så att icke, såsom Kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, gråstensblock hemtats från Småland, utan block af Gotlands egen kalksten användts till byggnaden, Visby stad sjelf ingripit i byggnadsplanens bestämmande och att således staden sjelf till någon del bär ansvar för byggnadens svaghet och

bör kännas vid kostnaden för deraf uppkommen skada. Härpå kan dock svaras, dels att, sedan fullständigt utredt blifvit, att kostnaden för arbetets utförande med gråsten från Småland skulle blifva minst 229,556 kronor, hvaraf således 100,000 skulle drabba Visby stad förutom kostnaden för fortsatt sjöfart på Småland för hemtande af materialier till framtida underhåll, stadsfullmäktige icke skulle förmått på dylika villkor emottaga det beviljade anslaget, dels ock att det ej torde kunna med befogenhet anföras, att byggnaden genom kalkstens användande blifvit i anmärkningsvärd grad svagare i sin motståndskraft mot stormar.

I sammanhang dermed bör anföras:

att enligt gråstensförslaget skulle de gröfsta blocken vara 40—80 kub.-fot och således de allra gröfsta, med beräkning af till och med 180 skålpund per kub.-fot, endast väga *144 centner*, hvaremot nu i verkligheten användts mycket mera än 1,000 stycken kalkstensblock af 200 kub.-fot, vägande *320 centner*;

att vågbrytarens krön gjordes 2 fot högre och 12 fot bredare i vat-
tengången;

att krönet murades i portlands-cement;

att enligt besigtningssmannens rapport »den kalksten som användts, har erhållits i ovanligt stora och vackra block och är sten af hårdt och flintartadt utseende. Arbetet synes vara särdeles väl och omsorgsfullt utfördt»;

att Visby stad ingripit i byggnadsplanens bestämmande, är visserligen en sanning, men det torde äfven vara en påtaglig sanning, att cementmurningen och den ökade stenmassan samt de enskilda blockens förökade storlek och tyngd åstadkommit förstärkning, utan att förändringen af materiel i någon den ringaste mån kunnat föranleda svaghet.

Hänvisande till och här ånyo åberopande öfriga i min motion (N:o 1) vid riksdagen 1870 för det då begärda anslaget anförda skäl, hvilka alla ännu ega sin fulla giltighet, vågar jag anse dem såsom här upprepede — utan att jag här afskrifver dem.

Då alla, ofvan citerade, af 1870 års Stats-Utskott särskildt framhållna, från Kongl. Maj:ts proposition hemtade skäl, på grund af hvilka Stats-Utskottet tillstyrkte och Riksdagen då beviljade anslag, ännu ega sin fulla giltighet;

då äfven full giltighet ännu tillkommer de af mig i nyssnämnda motion 1870 åberopade skäl, hemtade så väl från Gotlands politiska, militära och ekonomiska betydelse för dess innehafvare och företrädesvis dess nuvarande, som ock från Visby stads goda vilja, men svaga förmåga att sjelf bringa till en lycklig fullbordan denna för hamnbyggnadskonsten lärorika, men genom de många nödvändiga experimenterna dyra anläggning, i hvars konstruktion och placering Visby samhälle ej haft någon del, men af hvars, till följd af dess ofullkomlighet, dyrbara underhåll det ej blott haft del, utan burit hela bördan;

då Visby stad ej blott väl fullgjort sitt kontraktsenliga åtagande, att mot åtnjutande af det 1870 beviljade anslag utföra den gamla vågbrytarens sammanbindning med land, utan vida derutöfver;

då det arbete, som nu är i fråga, utgör ej blott — och till ringa del — reparationer af skador, som uppstått till följd af för svag konstruktion, utan äfven — och till största delen — en nödvändig förstärkning för att arbetet skall kunna bestå;

då ej billigt kan vara, att, sedan Riksdagen beviljat anslag till *hela* kostnaden för detta nya hamnarbete, — naturligtvis under förutsättning att det skulle kunna blifva bestående — Visby stad, som i hopp att så mycket säkrare slippa få nya opåräknade utgifter därför, och i alla fall ringare underhållskostnad, sjelfvilligt bekostat betydande förbättringar, nu, då arbetet ändock icke kunde ega bestånd, skulle tvingas, att, utöfver sina hafda och fortgående stora utgifter för sin hamn, släppa till *halfva* den beräknade anläggningskostnaden;

då Visby stad är oförmögen att bära så stora utgifter; samt slutligen,

då hamnens duglighet väl är af stor betydelse både för Gotland och moderlandet men den vattenbyggnads erfarenhet, som förvärfvas genom kostnaden för misslyckade försök, blir af hufvudsaklig fördel för landet i sin helhet; tillåter jag mig föreslå:

att Riksdagen måtte bevilja 63,000 kronor till reparation och förstärkning af vågbrytaren vid Visby hamn i enlighet med ett af Herr Kaptenen G. Blix upprättadt och af Kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänt förslag.

Nödiga vidare upplysningar och behöfliga andra handlingar och kartor, som möjligen ej från Civil-departementet och Kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhållas, anhåller jag få vid requisition så vidt möjligt tillhandahålla.

Stockholm den 28 Januari 1875.

Ernst Leijer.

Litt. A.

På grund af hos drätselkammaren i Visby förvarade räkenskaper och andra handlingar, samt af genom hamndirektionen meddelade upplysningar, varder härigenom intygadt, att under åren 1842—1874 i utgifter:

för stadens yttre hamn, med vågbrytaren och dennes sammanbindning med land, utbetalts tillsammans	768,852 kronor 89 öre,
samt för inre hamnen och muddring å den derutanför belägna banken tillsammans	278,073 » 55 »
så att för sagda ändamål under uppgifna åren följaktligen utbetalts	1,046,926 kronor 44 öre.

I statsbidrag härtill har Visby stad, för vågbrytaren samt dennes sammanbindning med land, åtnjutit:

År 1842	kronor 118,500: —	
» 1851	» 126,937: 50.	
» 1868—1869 till-		
sammans	» 9,000: —	
samt » 1861—1873 till-		
sammans	» 130,000: —	384,437 » 50 »
hvadaf af staden sjelf bestridts utgifter till belopp af		<u>662,488 kronor 94 öre,</u>

häruti inberäknadt hittills utbetalde räntor å de lån, hvilka staden i och för hamnarbetena erhållit från Handels- och Sjöfartsfonden.

Af sådana lån har staden lyftat tvänne, nemligen:

- år 1852, på grund af Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 30 November 1850 och 9 Juni 1852, för inre hamnens uppmuddring..... kronor 31,950: —
 hvilket lån, löpande med 4 procent ränta, slutbetalades år 1867; samt
- år 1858, på grund af Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 18 December 1857 och 4 Juni 1858, för vågbrytaren kronor 150,000: —
 å hvilket lån, derå räntan först varit bestämd till och utgjorts med 4 procent, men sedermera blifvit nedsatt till 3 procent, ännu återstår oguldet ett belopp af 75,000 kronor.

Visby den 12 Januari 1875.

På Drätselkammarens vägnar:

SUNO ENGSTRÖM.

Oscar Melin.

Litt. B.

(Transumt af afskrift.)

Utgifts- och inkomst-stat för Visby stad år 1875.

(Upprättad i enlighet med af Stadsfullmäktige vid sammanträde den 16 December 1874 fattade beslut.)

<i>Hamndirektionen</i>	35,000	<i>Skilnad: att fylla dels genom personella afgifter, dels genom taxering (å 2 kronor 58 öre per krona) efter 2:dra artikeln</i>	
		bevillning	37,900: —
		genom upplåning ..	41,200: —
Summa kronor		Summa kronor	79,100

Visby Rådhus den 8 Januari 1875.

På Magistratens vägnar:

S. J. MATHIESEN.

Rätt afskrifvet betygar. Visby stads Drätselkammare
den 13 Januari 1875

Ex officio
Oscar Melin.

J. G. Frenelin.

Rätt transumeradt, intygar

Ernst Leijer.

Litt. C.

Att nästlidet år, 1874, inom Visby stad kommunalafgifter till staden debiterades å hvarje riksdalers bevillning till staten efter 2:dra artikeln i bevillningsstadgan med 2 kronor 50 öre, samt afgifter till kyrkan och presterskapet, å hvarje bevillningsriksdaler, med ——— 53 » och afgifter för folkskoleväsendet, med..... ——— 51 »

sålunda å hvarje bevillningsriksdaler i kommunal-skatt, tillsammans 3 kronor 54 öre, äfvensom att, med beräkning af de af stadsfullmäktige och kyrkostämman beslutade utgifter för nu ingångna året och den bevillning efter 2:dra artikeln uti Visby stad, som af pröfningskomitén för år 1874 fastställts, kommunalskatten här i staden innevarande år kommer att å hvarje bevillningsriksdaler utgöra:

till staden	2 kronor 57 öre,
» kyrkan och presterskapet	———— 53 »
och » skolan	———— 45 »

eller tillsammans 3 kronor 55 öre;

sådant varder härigenom på begäran meddeladt; hvarjemte intygas, att enligt den af stadsfullmäktige och magistraten fastställda utgifts- och inkomststaten för år 1875, förutom den summa, 37,900 kronor, som för året skall uttaxeras, ytterligare ett belopp af 41,200 kronor är beräknadt att — för betäckande af den skilnad, hvarmed utgifterna för hamnen under förlidet år öfverskridit inkomsterna, äfvensom för bestridande af nödiga utgifter för hamnen under innevarande år — genom lån upptagas.

Visby den 12 Januari 1875.

På Drätselkammarens vägnar:

SUNO ENGSTRÖM.

Oscar Melin.